

Tien stellingen over liefdespoëzie

Herman de Coninck - dichter en hoofdredacteur van *Nieuw Wereldtijdschrift*, Antwerpen

1 Het moet een poëzieleraar of een retraitepredikant geweest zijn die me zei: je moet nooit zeggen 'ik hou heel erg van jou'. 'Ik hou van jou' is genoeg, daar is geen superlatief van. Ziedaar het cruciale probleem van alle liefdespoëzie. Er gaat niets boven de grootste eenvoud. Alleen: op papier werkt die eenvoud niet.

Wat dan wel? Liefde is niet origineel, weinig dingen zijn zelfs minder origineel, tenzij misschien *liefdesverdriet*, en toch moet de liefdesdichter oorspronkelijk zijn. Moet hij dan een nieuw soort liefde uitvinden? Nee, een nieuw soort taal.

2 Nou nee, dat hebben de experimentelen al gedaan: Lucebert noemde zijn lief 'mijn kneedbaar smelt-punt', Claus sprak van 'een laaiende liane', Hans Andreus noemde haar 'mijn eiland Sicilië'; dat mocht eindelijk allemaal, die taalkundige en beeldkundige ongereguleerdheid, maar waren het ook betere liefdesgedichten? Nieuwere ja, maar ontroerender?

3 Het is niet alleen een probleem van dichters, maar van iedereen. Er zijn vrouwen die vijf keer per dag vragen 'hou je nog van mij?', er zijn er die het slechts één keer per week vragen, er zijn er geen die het nooit vragen, en toch is 'ja, Marie' nooit een antwoord.

4 Poëzie verplicht je om origineel te zijn. Maar ook de liefde verplicht je daartoe. Liefde verplicht de mens, in de meest clichématige van zijn bezigheden sinds de dinosaurius, althans verbaal origineel te zijn. Liefdespoëzie eist dus originaliteit in het kwadraat. Maar tegelijkertijd ook algemeenheid in het kwadraat, het moet over dé liefde gaan. Liefdespoëzie is onmogelijk.

5 En toch. We schrijven het jaar Onzes Heren 2010. Niemand weet nog wie dat is, Onzes Heren. De beeldcultuur heeft gewonnen, of nee, verloren. De on-beelden, de videoclips, de naaktfoto's van Fergie hebben de beeldcultuur overgenomen. Bibliotheken zijn er niet meer. De laatste dichtbundel is verschenen in het jaar 2005 en er zijn vijf exemplaren van verkocht. Poëzie bestaat niet meer.

Dat kan, en dat kan nooit. Omdat vrouwen nooit zullen ophouden te vragen 'hou je van me?' Dus moet er uitgevonden worden: taal, charme, speelsheid. En de volgende dag zegt Marieke van de synthetische bakker tegen Linda van de synthetische slager: "Weet je wat die van mij gisteren tegen me zegt? 'Zie je ik hou van je ik vin je zoo lief en zoo licht, je oogen zijn zoo vol licht ik hou van je ik hou van je.'" 'Goh, da's mooi' zegt Linda, en vertelt het verder aan Leonie. Zolang er liefde wordt uitgevonden, zal er tegelijkertijd poëzie worden meege-roddeld.

6 Waarom schrijf je na twintig eeuwen liefdespoëzie nog altijd liefdespoëzie?

Eigenlijk is het precies dezelfde vraag als: waarom neukt u nog altijd? Om de kriebel. (En natuurlijk ook om de uitdaging.) Een geslaagd gedicht heeft trouwens iets van een ejaculatie, zij het een geweldig trage: er komt iets bij wat je alleen maar kunt *krijgen*. De taal gaat sidderen.

7 Verschilt liefdespoëzie van andere poëzie? Bij slechte dichters is ze altijd nog slechter, bij betere dichters nog beter. Misschien omdat het heel dicht bij de essentie van poëzie komt: zeggen wat je eigenlijk niet kunt zeggen. Maar de beste gedichten van Gorter zijn de liefdesgedichten uit *Verzen*, de beste gedichten

van Hugo Claus, Remco Campert, Hans Andreus, Leonard Nolens, Paul Snoek, Hans Faverey, Adriaan Morriën, Leo Vroman en Bertus Aafjes zijn liefdesgedichten. De beste gedichten van een reeks andere auteurs zijn dan weer afscheid- en verlatingsgedichten, dat is hetzelfde genre, maar het negatief ervan. (Gek: heeft Gerrit Achterberg eigenlijk ooit wel één liefdesgedicht geschreven? Naar mijn gevoel niet. Zegt dat iets over zijn dichterschap? Ondanks alle bewondering: naar mijn gevoel wel.)

8 Misschien valt er toch één veralgemening te maken: goede liefdespoëzie is meestal speelser dan goede andere poëzie. Het liefdesspel zet zich voort in de taal. Er wordt meer geriskeerd. Het bewijs leveren de experimentelen, die na decennia van voornamelijk brave burgermansliefde voor het eerst woestere lichamelijke geluiden lieten horen. En E.E. Cummings, om eens een buitenlander te noemen, en Vroman, en...

Maar de grootste liefdesdichter is Herman Gorter. En soms ook de slechtste. Dat lef om soms de slechtste te durven zijn, heeft hij nodig om vaak de beste te zijn. Want goede liefdespoëzie is een onmogelijk genre. Ze wil origineel zijn in haar eenvoud. Nieuwigheid wil uitgevonden worden, altijd weer, en toch is de grootste opdracht om uiteindelijk te zeggen 'ik hou van jou', en dat dat na zoveel keer nog ontroerend is ook.

Gorter is degene die de beide eisen het best combineert. Hij is experimenteel en eenvoudig. Hij experimenteert juist met die eenvoud, hij oefent in stunteligheid, hij bestudeert het perfecte gehakkel. Wat bijna te simpel lijkt vandaag, zo'n versje als hierboven in de mond gelegd van Marieke van de bakker, deed honderd jaar geleden de goegemeente steigeren. 'Er is

geen keuze: of die dichter of tal van beschaafde mensen in Nederland zijn krankzinnig', schreef prof. dr. Jan ten Brink.

9 In elk geval heeft niemand zo goed als Gorter beseft wat het siddergehalte van liefdespoëzie moest zijn. Taal die staat te rillen van espeblad-gevoeligheid en toch alleen maar de alledoodgewoonste taal is. Taal die staat te rillen en te willen. Taal in alle armzaligheid die bijna zalig wordt. Taal die vingertipt. Taal die ontstaat op het moment zelf, die haar eigen hulpeloosheid uitvindt, die op een superieure manier alleen vertelt wat er niet toe doet:

*Het strand was stil en bleek
ik zat doodstil en keek
naar de blauwe rimpeling —
er was ook windgezing.
Ik wist wie naast me zat
witrokkig en ze had
roosrood het glad gezicht —
er was ook veel zonlicht.*

10 Een van de eigenaardigheden van liefdespoëzie, zoals van de liefde zelf, is dat je soms om allerlei bijkomstige redenen die hoofdzaak worden, van één exemplaar gaat houden,

van één vrouw of man, van één gedicht. Bijvoorbeeld omdat je het in bescherming wilt nemen.

Zo is er een gedicht van de oude Bertus Aafjes dat ik hier graag als slot laat volgen. De jonge Aafjes was een voortreffelijk liefdesdichter. Tot hij ermee stopte. Zijn laatste bundel, *De karavaan*, dateert van 1953. Zesentwintig jaar later verscheen *Deus sive natura*, een bundeltje bejaardenerotiek in een piepklein opklaagje. Dat is toen door Gerrit Komrij gemakzuchtig neergesabeld. Erotiek is sowieso kwetsbaar en ouwe-mensenerotiek des te meer. In een dapperder bui had Komrij de bundel ook taboedoorbrekend kunnen vinden.

Nog eens tien, elf jaar later werd de bundel opgenomen in de *Verzamelde gedichten* van Aafjes, Meulenhoff 1990. Bij mijn weten heeft niemand daarover geschreven, nou ja misschien Jef Koekoek in de Terschellingse Koerier. Zo gaan dichters nog tijdens hun leven dood.

Ik begrijp Komrij wel: in deze bundel staan heel mooie en heel slechte regels, net als bij Gorter, je moet durven in liefdespoëzie. (Heeft Gerrit Komrij trouwens ooit een echt liefdesgedicht geschreven? Zie verder Achterberg.) Zo schrijft de 65-jarige Aafjes: 'Een roos is in de nacht

ontsprongen./ Mijn tong is in haar kut gedrongen.' Of een regel in de mond van zijn vrouw gelegd: 'Je penis was nog nooit zo krachtig,/ hij lijkt vandaag wel oppermachtig.' Optimistische seniorenpoëzie, zullen we maar zeggen.

Maar er staat ook een mooi terugdenkend gedicht in als 'Na de zwanerschap'. Misschien heeft Aafjes het zelfs veel vroeger geschreven, maar om het te publiceren moet je oud en gêneloos geworden zijn, dat is de enige manier om ooit iets over intimiteit na te vertellen:

*Ik mocht nog niet in haar komen;
zij nam de klok en de klepel
in haar mond, terwijl, zonder schromen,
ik de moedermelk dronk uit haar tepel.*

*Zij zoog en zij zoogde mij tevens;
hoe smaakte haar moedermelk zoet.
Ik leidde in die dagen twee levens:
'k werd door haar genaaid en gevoed.*

*Ik werd zo vertederd genomen
als een vrouw door een vrouw die bemint
en als ik klaar was gekomen
was ik haar man en haar kind. <*